

רשות ניירות ערך

דוח ריכוז ממצאי ביקורת בנושא אשראי ללקוחות והפרשה להפסדי אשראי בדוחות כספיים בענף האשראי החוץ בנקאי

שלום לכולם,

רשות ניירות ערך פרסמה ביום 19 באוגוסט 2024 דוח ריכוז ממצאים שמטרתו לשקף ממצאים עיקריים שעלו במסגרת ביקורת נאותות המדידה והגילוי של סעיף אשראי ללקוחות והפרשה להפסדי אשראי בדוחות כספיים של חברות בענף האשראי החוץ בנקאי, ואת עמדות סגל הרשות בכל הנוגע לממצאים שעלו.

יודגש, כי עמדות סגל הרשות בדוח ריכוז הממצאים משלימות את עמדות סגל הרשות בתחום האשראי החוץ בנקאי ובעיקר את עמדת סגל חשבונאית 13-8: "הגילוי הנדרש על סיכון אשראי בדוחות הכספיים של תאגידים הפועלים בתחום האשראי החוץ בנקאי" (להלן: עמדת סגל חשבונאית 13-8) ועמדת סגל חשבונאית 13-9: "מדידת הפסדי אשראי בדוחות חברות האשראי החוץ בנקאי" (להלן: עמדת סגל חשבונאית 13-9).

להלן עיקרי הממצאים ועמדות הסגל:

1. הפרשה ספציפית

א. הערכת סיכויי הגבייה

הממצאים שעלו:

- מדידת הפרשה להפסדי אשראי בוצעה על בסיס חוות דעת משפטית המבוססת על הערכות החברה מבלי שבוצעה בחינה סטטיסטית ו/או תיקוף להסתברות הגבייה.

- אי ביצוע הפרשה ספציפית בגין חובות בפיגור שלגביהם צוין בחוות הדעת המשפטית שסיכויי הגבייה אינם ידועים.
- קביעה שלא נדרשת הפרשה ספציפית על בסיס חוות דעת משפטית המציינת שסיכויי הגבייה הם גבוהים, מבלי לקחת בחשבון את ההסתברות שהחוב לא ייגבה במלואו או בחלקו.
- קיבוץ יתרות חוב של לקוחות שונים שנבחנו על בסיס פרטני ומדידתם כמקשה אחת תוך ביצוע קיזוז בין יתרות שונות.

לעמדת סגל הרשות, בהתאם להוראות IFRS 9, גם אם האפשרות של התרחשות הפסד אשראי היא נמוכה מאד, יש לשקף אפשרות זו בעת מדידת ההפרשה להפסדי אשראי חזויים לרבות בחינה האם נדרש לבצע הפרשה נוספת בגין רכיב הזמן. לא ניתן לקבוע שההפרשה הנדרשת ביחס ליתרת חוב שנבחנת באופן ספציפי אינה גבוהה מיתרת ההפרשה הכללית המיוחסת לה רק על בסיס חוות דעת לפיה סיכויי הגבייה בתיק הם גבוהים (קל וחומר כאשר סיכויי הגבייה אינם ידועים), אלא נדרש להביא בחשבון את ההסתברות לכל אחד מהתרחישים האפשריים ביחס להתפתחות החוב ולהפריש בהתאם למגוון ההסתברויות. גם במצב שבו החוב מובטח בבטוחה ששוויה עולה על גובה החוב, יש להביא בחשבון את היכולת לאמוד כראוי את שווי הבטוחה וכן לקחת בחשבון הסתברויות של תרחישים שונים לגבי ערך הנכס במועד המימוש במקרה של כשל.

בנוסף, לא ניתן לאחד לקוחות שונים בעלי יתרות חוב לקבוצה אחת תוך הבאה בחשבון אפשרויות קיזוז בין יתרות שונות, כאשר מדובר בישויות משפטיות שונות שאין ביניהן ערבות הדדית שניתנת לאכיפה משפטית.

ב. אי התחשבות בערך הזמן בגביית חובות

בחלק מהמקרים נמצא שלא נלקח בחשבון מועד הגביה הצפוי בעת מדידת ההפרשה להפסדי אשראי. לעמדת סגל הרשות, בהתאם להוראות IFRS 9, יש לשקף את ערך הזמן של הכסף בעת מדידת הפסדי אשראי חזויים. על החברות להכיר בהפסד בגין ערך הזמן של חובות שמצויים בהליכי גבייה מתמשכים, בין אם בשל קשיים בגביה ובין אם בשל נסיבות אחרות.

ג. חובות שגולגלו, החלפות ממסרים ופריסות חוב

הממצאים שעלו:

- לא בוצעה בחינה מחדש של ההפרשה להפסדי אשראי בעת פריסות חוב, על אף שפריסות אלה עשויות להצביע על קשיים של הלווים ועל שינויים ברמת הסיכון של הנכס הפיננסי לרבות התחשבות במרכיב הזמן.
- לא בוצעה הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני ליתרות לקוח לגביהן בוצעה החלפת ממסרים ולא ניתן כל גילוי אודות החלפות אלו.

בהתאם להוראות IFRS 9, בעת פריסת חוב או גלגול שיק (שאינם מביאים לגריעת הנכס הפיננסי המקורי והכרה בנכס פיננסי חדש), אם החברה אינה מקבלת פיצוי בגין הדחיה שמשקף לכל הפחות את הריבית האפקטיבית המקורית של ההלוואה, החוב נחשב חוב פגום וכחלק מהפסדי האשראי הצפויים על החברה להתחשב גם בערך הזמן של הכסף. לעמדת סגל הרשות, אין להציג הפסד זה כתיאום כלפי מטה של הכנסות הריבית שנצברו ממועד ניכיון השיק עד מועד הגלגול אלא יש להציגו בנפרד כחלק מהפסדי האשראי.

גם במקרים בהם החוב בפיגור והחברה טרם הגיעה להסכמות עם החייב לגבי הסדרי תשלום חלופיים, יש לבחון את הצורך בביצוע הפרשה נוספת לירידת ערך לאור הסיכון ובשל ערך הזמן של הכסף עד למועד הגביה הצפוי.

ביחס להחלפת ממסרים, בהתאם לעמדת סגל חשבונאית 9-13, אף כאשר מתקבל פיצוי בגין רכיב הריבית והחוב אינו מסווג כחוב פגום, בהיעדר ראיות חזקות המעידות אחרת, חזקה כי ביצוע פריסת חוב או גלגול שיק ביחס לחוב מסוים מהווה אינדיקציה לעלייה בסיכון האשראי של החייב אשר אמורה לבוא לידי ביטוי בשיעור ההפרשה להפסדי אשראי בגינו. סתירת החזקה אפשרית, לעמדת סגל הרשות, רק במקרה של פריסת חוב שבוצעה כחלק ממהלך העסקים הרגיל של החברה מטעמי יעילות

תפעולית ובתנאי שניתן להוכיח כי גם ללא הפריסה היה ביכולתו של הלקוח לשרת את החוב במועד פרעונו המקורי.

ד. אי הכרה בהכנסות ריבית בגין חובות בפיגור

במספר מקרים נמצא כי חברות ביצעו הפרשה בגין חובות בפיגור אולם הפסיקו לצבור בגין הכנסות מימון. לעמדת סגל הרשות, בהתאם להוראות IFRS 9, גם בחובות שבהם חלה עלייה בסיכון האשראי ממועד ההכרה לראשונה, הישות תמשיך להכיר בהכנסות מימון בגובה החוב ברוטו. חובות שסווגו כפגומים, הכנסות המימון בגינם יוכרו לפי הסכום נטו של החוב (חוב ברוטו בניכוי הפרשה). לעמדת הסגל, חשוב להימנע מסיווג שגוי של הוצאות הפסדי אשראי להכנסות ריבית מאחר שהכנסות הריבית משמשות כנתון להערכת שיעור הריבית הממוצעת שהחברה גובה ושיעור הוצאות הפסדי האשראי משמש כאינדיקציה לרמת הסיכון של הלוואות החברה, כך שסיווג שגוי פוגם ביכולת להעריך את שיעור הריבית ואת רמת הסיכון בצורה נכונה.

ה. הערכת בטוחות

בחלק מהמקרים נמצא שלחברות אין הערכה מדויקת או אובייקטיבית לגבי ערך הבטוחות ששועבדו כנגד יתרות החוב. לעמדת סגל הרשות, על מנת להביא בחשבון את שווי הבטוחה שהתקבלה בחישוב ההפרשה להפסדי אשראי, נדרש לקבוע מתודולוגיה סדורה, המבוססת על נתונים אובייקטיביים ומהימנים לאופן קביעת שווי הבטיחות, אשר תכלול, בין היתר, ביחס לכל סוג בטוחה, את פירוט הרישום הנדרש במרשם הרלוונטי, אופן חישוב שווי הבטוחה ביום הראשון ואופן חישוב הבטוחה לצורך מדידת ההפרשה להפסדי אשראי בדוחות הכספיים. סגל הרשות מדגיש כי אם לצורך מדידת ביסוס שיעור הפרשה נלקח בחשבון קיומם של ערבים או ערבויות על החוב, יש לבחון במשנה זהירות קיומו של מידע זמין ומהימן המבסס את יכולת שירות החוב של הערבים לחוב במקרה של קשיי גבייה אצל הלקוח.

ו. סתירת החזקה לעלייה משמעותית בסיכון אשראי

אחת החברות ציינה בדוחות הכספיים כי בהיעדר סימנים אחרים, חלה עליה משמעותית בסיכון האשראי רק כאשר החובות הם בפיגור של מעל 90 יום. בהתאם להוראות IFRS 9, קיימת הנחה הניתנת להפרכה שסיכון האשראי עלה משמעותית כאשר תשלומים חוזיים נמצאים בפיגור של יותר מ-30 יום, אלא אם הישות יכולה להציג מידע סביר וניתן לביסוס שמוכיח אחרת. לעמדת סגל הרשות, על מנת לסתור את חזקת הימים של התקן, יש להראות שאין שינוי משמעותי בהסתברות לכשל בחובות שבפיגור מעל 30 יום אשר לא מוגדרים כחובות לגביהם חלה עליה משמעותית בסיכון אשראי (במקרה של החברה הנ"ל - עד 90 יום) לעומת חובות שאינם בפיגור וחובות שהם בפיגור של עד 30 יום.

2. הפרשה כללית

א. מתודולוגיית המודל לקביעת הפרשה קבוצתית

נמצאו מקרים בהם המודל מבוסס בעיקרו על נתונים המתקבלים ממאגר מידע פומבי ללא יכולת לבסס האם המידע מביא בחשבון מידע צופה פני עתיד כנדרש ב- IFRS 9. לעמדת סגל הרשות, כדי שהמודל לקביעת ההפרשה יענה על דרישות התקן וישקף את שיעור ההפסד הצפוי על התיק בכל התקופה, נדרש ליישם מתודולוגיה סדורה בקשר לקביעה, עדכון ותיקוף הפרמטרים השונים במודל וליישם בעקביות בתקופות השונות. כחלק מכך, יש לבחון בכל מועד דיווח האם מתודולוגיית המודל אכן משקפת מידע צופה פני עתיד ואת התחזיות של החברה ושל השוק ביחס לתנאים כלכליים עתידיים.

ב. זיהוי סטטוס ממסרים

נמצאו מקרים בהם קביעת שיעור ההפרשה הקבוצתית התבססה על מודל להערכת סיכוני האשראי על בסיס אמידת ההסתברות לכשל של נתוני כלל

העסקאות שהסתיימו תוך סיווג עסקאות אלו בהתאם לסטטוס עסקה. אולם, במקרים רבים החברה לא סיווגה את הסטטוס כנדרש. לעמדת סגל הרשות, בעת סיווג סטטוס של ממסר על החברה לבחון במשנה זהירות כיצד הסיווג יכול להשפיע על המודל ומשכך גם על הפסדי האשראי הצפויים ביחס לתיק של החברה. לצורך קביעת שיעור ההפרשה הקבוצתית, יש לכלול במודל את כלל נתוני העסקאות של החברה, תוך הקפדה על סיווג נאות של סטטוס הממסר וזאת כדי לא ליצור הטיה אפשרית במודל.

ג. מבט צופה פני עתיד

נמצאו מקרים בהם לא נלקחו בחשבון משתנים נוספים מעבר למודל כגון מידע צופה פני עתיד. לעמדת סגל הרשות, בחישוב הפסדי אשראי חזויים של מכשיר פיננסי, על החברה להביא בחשבון משתנים מאקרו כלכליים נוכחיים ותחזיות כלכליות בנוסף למשתנים סטטיסטיים במודל באופן שיתן מענה לדרישות IFRS 9. במקרים בהם השתנו באופן מהותי מאפייני הענף העסקי או משתנים מאקרו כלכליים ביחס לתקופות עבר או שהשתנה תמהיל הלווים באופן משמעותי ביחס לתקופות עבר, יש לבצע התאמות לנתונים ההיסטוריים ששימשו בסיס למודל או ליישם מתודולוגיה חלופית שתשקף באופן מהימן את הפסדי האשראי החזויים לענף.

ד. עדכון מודל

נמצאו מקרים בהם במשך מספר שנים לא בוצע עדכון או התאמות למודל המשמש לצורך קביעת שיעור ההפרשה הקבוצתית. לעמדת סגל הרשות, נדרש בכל אחת מתקופות הדיווח לבחון את הצורך בעדכון המודל והמשתנים בו וזאת לכל הפחות ברמה של back testing ותיקוף המודל ביחס לשינויים שחלו בתיק האשראי של החברה במהלך תקופת הדיווח.

ה. חברות השוואה

נמצאו מקרים בהם קביעת שיעור ההפרשה הקבוצתית התבססה, בין היתר, על השוואה לחברות שפעילותן כלל אינה דומה לפעילות החברה. לעמדת סגל הרשות, בקביעת שיעור הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי המבוססים בין היתר על חברות השוואה, נדרש מהחברות לבחון בקפידה שמאפייני הלקוחות ותיקי האשראי של אותן חברות השוואה דומים במהותם למאפייני תיק האשראי של החברה. אין הדבר גורע מהדרישה לבצע התאמות לשיעורי ההפרשה להפסדי אשראי שנצפים בחברות השוואה, כך ששיעורי ההפרשה יתאימו למאפייני תיק האשראי של החברה.

ו. התחשבות בחובות בפיגור

נמצאו מקרים בהם הערכת שיעור ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי התבססה בין היתר על נתונים היסטוריים של מחיקת חובות בפועל, אולם לא הובאו בחשבון מקרים בהם נתקלה החברה בקשיי גבייה ואף הגיעה להסדר לפריסת חובות מכיוון שלא בוצעו בגין מקרים אלו מחיקות. לעמדת סגל הרשות, לצורך חישוב שיעורי ההפסד ההיסטוריים לשם קביעת שיעור ההפרשה הקבוצתית, על החברה להתייחס במתודולוגיה לחובות שנפרעו כסדרם בלבד כחובות תקינים לצורך הסטטיסטיקה. חובות שגולגלו או לא נפרעו כסדרם ועדיין אינם מוגדרים כחובות אבודים, יובאו בחשבון בהתאמות הנדרשות לצורך הסטטיסטיקה של שיעורי הפגימה ההיסטוריים. כמו כן, לא ניתן לצרכי הסטטיסטיקה לספור חובות שגולגלו ולבסוף נפרעו כמספר הלוואות תקינות אלא יש לכלל היותר לספור אותם כהלוואה תקינה אחת.

3. גילוי בדוחות הכספיים

במסגרת הביקורת נמצא כי במקרים בהם התקבלה מהלקוח המחאה חלופית (כתוצאה מחזרת הממסר או ביטולו), יתרות החוב תוארכו לפי מועד פרעונו של הממסר החלופי ולא לפי מועד הפירעון של הממסר המקורי. רישום ההחלפה

במערכת התפעולית אינו מקושר לממסר המבוטל/המוחלף וזאת על אף שנתוני המערכת התפעולית מהווים בסיס להפקת דוח גיול לקוחות.

לעמדת סגל הרשות, כדי לתת תמונה מלאה לקורא הדוחות הכספיים על הסיכון המוגבר ביתרת חובות שטרם הגיע מועד פירעונם לתאריך המאזן, בביאור גיול אשראי בדוחות יש להציג בסכומים שבפיגור את כלל יתרת החוב של הלקוח שנכנס לפיגור ולא רק את הסכום שבפיגור, וכן במסגרת עמודת הסכומים שנפרסו או גולגלו יש להציג את יתרת החוב של הלקוח שנדרש לפריסה או לגלגול. בנוסף, בהתאם לעמדת סגל חשבונאית 9-13, במצבים של החלפת המחאות ישנות בהמחאות חדשות או חובות שעברו הסדר באופן אחר, נדרש לבחון בקפידה את מקור החובות ותאריכם המקורי ולהציגם בטבלאות הגיול באופן המתאים ביותר כדי לשקף את מצבם. אופן ההצגה זה יכול לכלול, לדוגמה, הצגה נפרדת של יתרות שבהם מדובר על המחאות חדשות שהועמדו כנגד חובות או המחאות ישנות.

[לקריאת הדוח המלא באתר רשות ניירות ערך – לחצו כאן](#)

בברכה,

רו"ח גיא טביביאן,

שותף, ראש המחלקה המקצועית

Deloitte

למידע ופרטים נוספים:

רו"ח יוסי אביאן, דירקטור במחלקה המקצועית, Deloitte, טל': 03-6085204
רו"ח שמעון זוארץ, דירקטור במחלקה המקצועית, Deloitte, טל': 03-6085562
רו"ח דורית קסב, מנהלת בכירה במחלקה המקצועית, Deloitte, טל': 03-7181811
רו"ח יקרת שבח, מנהלת בכירה במחלקה המקצועית, Deloitte, טל': 03-6085461
רו"ח היראלדו דחדל, מנהל במחלקה המקצועית, Deloitte, טל': 03-7181739
רו"ח מאיה הראל, מנהלת במחלקה המקצועית, Deloitte, טל': 073-3994542

www.deloitte.co.il

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte Israel & Co. is a firm in the Deloitte Global Network. Deloitte Israel Group is a leading professional services firm, providing a wide range of world-class audit, tax, consulting, financial advisory and trust services. The firm serves private and publicly traded companies, domestic and international clients, public institutions and promising fast-growth companies whose shares are traded on the Israeli, US, European and foreign capital markets.

Deloitte Israel Group - ©2024 Brightman Almagor Zohar & Co. A firm in the Deloitte Global Network.